

W A N D A W A S I L E W S K A

J E R T E G N E T

K a p . I

F R I L I T T E R Æ R S E R I E N • 7

Av Wanda Wasilewskas

JÆRTEGNET.

Kapitel I.

Den ene vegen gikk fra vest mot øst, den andre fra nord mot syd. Der de krysset hverandre lå byen på en liten knaus. Husene lutet mot markene og begge vegene og dannet liksom et kors. På en åpen plass midt i byen sås et klokketårn. En liten elv buktet seg langs en bratt skrent ved foten av knausen og var dekket av is og sne. Enkelte steder ble den blåaktige flaten brutt av levende, svart vann som tittet opp av råken.

En kvinne med bøtter kom ut fra et hus. Bøttene gynget på åket i takt med hennes langsomme skritt. Hun gikk nedover skråningen på den bratte stien, langsomt og forsiktig. Hun plirte mot solen som ble kastet tilbake fra sneskavlen med klare, skarpe stråler. Hun fortsatte nedover. Da hun var framme, satte hun bøttene fra seg ved et hull i isen og så seg omkring. Ikke et menneske å se. Husene lå stille, som om de hadde druknet i en dyne av sne. Kvinnen ventet et øyeblikk. Så gikk hun fra bøttene på isen og fortsatte langs elvebredden, mens hun kastet urolige blikk på byen ovenfor.

Hun tok en liten omveg ned i en brattere skråning, hvor det vokste busker. Grenene orket nesten ikke trengte gjennom det tykke sne-dekket. Gjennom snaret gikk en smal, nesten usynlig sti. Kvinnen fulgte den. De nedside buskene raslet rundt henne, og hun hadde vanskelig for å ta seg fram. De øverste grenene pisket henne i ansiktet, hun forsøkte å bøye seg unna. De var skarpe og overtrukket med en isskorpe under nysneen.

Stien sluttet plutselig. Kvinnen stanset og så framfor seg med et dødt, glassaktig blikk.

Jorden bestod her av små hauger, lave bergknuser og smale kløfter. Her og der vokste enkelte busker. Men kvinnen så hverken på de snedekte haugene eller buskene hvor det hang nyper og lyste som røde dråper.

Flere steder stakk utydelige, mørke konturer fram gjennom sneen. En haug filler lå hulter til bulter i en grop. Metallskrot og rustent jern laget flekker i den blå sneen.

Hun tok et par skritt til og falt langsomt på kne. Han lå der, forstenet og spendt som en streng. Og likevel, han var mindre, meget mindre enn da han levde. Ansiktet var som skåret i svart tre. Hun stirret på dette ansiktet, som hun kjente hver rynke i og som allikevel var så fremmed. Leppene hadde stivnet helt, nesen skjøt spisset fram og øyenlokkene var dratt ned. Ansiktet var ubevegelig som sten. Ved tinningen gapte et rundt hull. Rundt kanten hadde blodet stivnet, unaturlig rødt i fargen. Blod mot den svarte bakgrunnen.

Foran huset stampet en frossen vakt fram og tilbake. Han skiftet ustanselig ben, akslet seg og stakk hendene i armhulene og gned kinne med sine valne fingrer. Den bitende kulden trængte skånselsløst igjennom de dårlige støvlene og den grønne sommerkappen, bet i fingrene og stramme i øynene. Vekten så oppmerksomt på kvinnen enda han hadde kjent henne lenge, helt siden den dagen da hans evdeling inntok byen. Hun gikk forbi ham som om hun ikke så ham. Døren gnisset og frostrøyken trængte inn i gangen.

-Hvor har De vært hele tiden? Man kan ikke vente i all evighet.

Hun svarte ikke, bet seg i leppen, gikk fram til komfyren og fylte vann på gryten som stod over ilden. Så la hun noen vedtrær på de nesten sløknede kullene.

-Hell vann i glasset, jeg er tørst!

-Der er vann i bøttene. Ta selv - svarte kvinnen tørt.

Den andre fór sammen av sinne under dynen.

-Bare vent til min mann kommer, jeg skal snakke med ham om det! Kvinnen dro på skuldrene. - Hva så.....

Hun la langsomt tørr ved i komfyren. Ja, ja det syntes som om skjebnen ville det så. Det var tre hundre gårder i byen, og fra hver eneste én hadde noen dratt i krigen. Men bare hennes sønn lå der ute i elveskråningen, og i en hel måned hadde de nektet henne å begrave ham. En hel måned hadde han ligget der i sneen, mens kulden hadde forvandlet hans ansikt til svart jern og hans ben til fliset tre og malt hans fingrer med dødens blå farge. Det lå andre der som også var deres egne, men de var ihvertfall ikke deres sønner, menn eller brødre, og ingen her fra egnen. Han alene, bare han. Han alene skulle stupe her utenfor hjembyen, bare to hundre skritt fra sitt eget hus. Hun alene, bare hun skulle se grådige kråker kretse over sønnens ubegravede lik. Og nettopp hos henne skulle den tyske offiseren, som før å håne henne, innlosjere sin elskerinne. Om bare denne elskerinnen hadde vært tysk eller hadde kommet langt borte fra, fremmed og med et uforståelig språk, like fiendtlig og forhatt som alle de andre i sine grønne kapper. Men det skulle naturligvis falle seg sån at det var et billig kvinnfolk fra egnen som forrådde fedrelandet for silkestrømper og fransk vin, forrådde dem hun tilhørte, sin egen mann som var offiser og alle som lå døde i skråningen, forrådde alt. Hun kjente seg kvalm og en isende kulde fylte hjertet ved tanken på at akkurat hun hadde funnet ly under dette taket, skrek og befalte og spilte frue i huset. Nei, hun skammet seg ikke engang og gikk ikke med nedslagne øyne og rødmet ikke når hun møtte folk. Hun gikk der fornøyd og frekk og tvang andre til å oppvarte seg.

-Vent, bare vent, hvisket kvinnen inn i den flammende ilden uten å legge merke til skjellsordene som høretes fra soverommet. - Å, du skal få, du skal få så du hundre ganger angrer på at du ble født til denne verden.

Hun snudde seg ikke da hun hørte forte, tunge skritt i gangen. Hun visste hvem det var. Og det var bare hennes ansikt som stivnet til og ble ubevegelig som sten.

Offiseren gikk inn i soverommet uten å bry seg om kvinnen som stod bøyd over komfyren.

-Hva er det, sover du ennå?

Hun lå overende og satte trutmunn.

-Ja, hvorfor skulle jeg stå opp? Du er jo aldri å se.....

Jeg kjeder meg... Du går og lar meg bli igjen sammen med den ekle konen. Du skal se hun forgifter meg en vakker dag.

Han satte seg på sengekanten.

- Din lille dumrian... Du er frue her, forstår du? Hvorfor kjeder du deg? Sett på gramofonen, du har jo så mange plater, og så kan du lese. Jeg er jo hos deg hvert ledig minutt, men det er krig, det må du forstå. - Hun sukket. - Krigen, bare krigen... Du kunne vel ta permisjon engang og ta meg på.

Offiseren trakk på skuldrene.

Din dumrian! Dette her er ingen tid for permisjon. Og om jeg sendte deg alene til Tyskland, hva skulle du gjøre der? Det er bedre vi er sammen.

Hun svarte ikke. Hun reiste seg langsomt og strakte hånden ut etter undertøyet som lå på en stol. Han flyttet seg til benken og betraktet henne. Jo, han likte henne. Ellers ville han ikke dratt på henne i tre måneder. Hun var anderledes enn de kvinner han var vant til, og anderledes enn de kvinner han hadde møtt her.

- Jo, hør her, Pusia. Det var noen som sa til meg at lærerinnen her var din søster?

Hånden med strøpen stanset i luften. Pusia bøyde hodet mot skulderen, yndig som en syk apekatt. Jo, det var nettopp det fengslende ved henne. Et følsomt, eterisk lite rovdyr. Med sin barnslige hånd ordnet hun håret bak ørene. Disse ørene var like morsomme, smale og trekantet spisse som ørene på et lite rovdyr. Og ternene var også trekantet og spisse - først nå, etter tre måneders bekjentskap så han det. Nå boret hun dem inn i den hvite leppen.

- Nå, hva så? - Hun ordnet håret ennå en gang. De trekantede, rødlaakkerte neglene gnistret som blodstørkede klør. - Javisst, det er min søster. Og hva er det med henne?

- Hun er ikke særlig begeistret for oss, din søster.

I Pusias runde, svarte øyne lyste gnisten av en mistanke.

- Er du..... er du inntatt i henne?

Han utstøtte en hes, kaklende latter.

- Nei, det kan du stole på! Jeg liker ikke fyldige blondiner.

Hun har ben like tykke som... Han skulle til å si: som min hustru, men stanset i tide.

Pusia betraktet tilfrets sine noe korte, men velformede ben.

- Ja, du har rett, hun er litt tykk.....

- Du har aldri sagt at du hadde en søster her.

Hvorfor skulle jeg det? Vi omgikkes aldri. Hun er helt forskjellig fra meg.

- Hvordan det?

Pusia strøk ettertenksomt håret bak øret. Det blinket i glassbiten som hang i øreflippen.

- Hun underviser barn, arbeider, bare arbeider... Og hva har hun igjen for det? Ingenting. Og så er hun tilfrets med alt og syns alt er bra.

- Bolsjevik altså.

- Hvem vet, kanskje til og med bolsjevik, svarte hun dovent, men ble plutselig livlig igjen.

- Men hvorfor spør du meg sån ut om henne? Du sier jo at

du ikke synes om henne og allikevel spør du hele tiden?

- Jeg vil gjerne vite et og annet. Interesserer jeg meg for henne, så er det ikke fordi hun er kvinne, vær sikker.

Pusia la ikke merke til at stemmen hadde en annen tone. Hun trakk strøpene omhyggelig på seg og tredde silkekombinasjonen over hodet. Han tok opp en liten pakke av lommen.

- Nåvel, jeg tenkte bare å titte innom for å gi deg litt sjokolade. Nå må jeg avsted, jeg har meget å gjøre i dag. Finn på noe å stille med til ikveld. Jeg blir ikke sen.

Hun gjorde en liten grimase.

- Alene, alene, hele dagen alene..... Når skal denne krigen ta slutt?

- Den kommer nok til å slutte snart.

- Det er lett nok for deg å si.....

Hun viklet opp stanjolphapiret og begravde sine spisse, trekantede tenner i sjokoladen, i hele platen på én gang uten å bryte den istykker.

- Sett på gramofonen. Du får middagen hjem til deg. Ja, på gjensyn.

Han kysset henne lett og gikk ut. Vakten stampet ennå utenfor huset og forsøkte å få varme i føttene. Han strammet seg opp da han fikk øye på offiseren. Denne gikk forbi og tok av nedover mot den åpne plassen. Det store huset, der bysovjettene før hadde holdt til, var fullt av soldater og underoffiserer. De strammet seg opp og hilste, men han hilste nesten ikke tilbake. I rommet bølget røyken i grå skyer.

Offiseren skjøv døren opp til sitt provisoriske arbeidsrom.

- Før henne hit.

Han satte seg ved bordet og gjespet. Han misunte Pusia som ennå lå til sengs mens han måtte opp i grålysningen til en ny dag, fylt av uløste oppgaver.

Soldatene førte inn en kvinne i tykk pelskåpe og mørk drakt.

Han betraktet henne mistroisk.

- Er det henne?

- Ja.

Hun stod klumpet og tung foran bordet. Det grånende håret stakk fram under hodetørkleet ved tinningene, ansiktet var grovt og enkelt, et alminnelig bondeansikt!

- Navnet?

- Olena Kostjuk.

Han dreide en blyant i hendene og betraktet kvinnen i smug der hun stod framfor ham. Ett var sikkert: enten hadde soldatene tatt feil eller så forestod et langt, besværlig forhør å dømme etter den bestente, beslutsomme hakelinjen og øynene som så ham rett i ansiktet.

- Du var med i partisanavdelingen?

Hun ble ikke forlegen og ikke skremt, men svarte med blikket fortsatt rettet mot ham:

- Jeg var med i partisanavdelingen.

- Aha..... se, så.... Denne uventede, hurtige innrømmelsen forbauset ham. Han tegnet mekanisk en guirland av et fantasiblad på papiret foran seg.

- Men hvorfor kom du tilbake til byen? Hvorfor sendte de deg hit?

- Det var ingen som sendte meg hit. Jeg kom av meg selv.

-Jaså. Selv.....Hvorfor det?

Denne gangen svarte hun ikke, de mørke øynene så rett inn i offiserens magre, markerte ansikt, rett inn i hans fargeløse øyne som var kattet av avblekede øyenvipper.

- Nå?

Hun tidde.

- Hva skal dette bety? Du var med avdelingen og kom så plutselig hjem til byen uten videre? Har dere ingen disiplin hos dere? Du kan like godt si meg hvorfor de sendte deg.

- Jeg kom av meg selv, jeg holdt ikke ut lenger.

- Holdt ikke ut...Hvorfor det? spurte han interessert. Har det gått dårlig for dere? Hva? Lederen deres ble skutt i det siste angrepet, ikke sant? Er avdelingen oppløst?

- Jeg vet ingenting om avdelingen. Jeg kom bare hjem.

- Hvordan kunne du komme på en sån tanke uten videre?

Hun beveget leppene uten en lyd.

- Kom du på den tanken at alt sammen var det rene skjøre vannid, straffbart, kriminelt? Ville du ikke være med lenger?

Kvinnen rystet avvissende på hodet.

- Nei, jeg kunne ikke lenger.

- Hvorfor det?

Det var tydelig at hun anstrengte seg. Så slyngtet hun det ut med disse utvannede, plirende øynene med deres fargeløse øyenvipper:

- Jeg kom hjem for å få barn.

- Hva for noe?

- Jeg kom for å få barn.....

- Ser man det....

Han lo, og den kaklende, hese latteren fikk henne til å skjelve.

- Fryser du, hva? Her har vi fyrt og du pakker deg inn som om det skulle være iskaldt. Ta av deg hodetørkleet!

Hun tok lydlig av seg det tunge, tykke sjalet og la det på benken.

- Av med kåpen!

Etter å ha nølt et øyeblikk, knappet hun opp pelskåpen og tok den av seg. Han så oppmerksomt på henne. Jo, det kunne ikke være tvil. Det var like før hun skulle ha barn. Kvinnen pustet tungt. Han forstod at hun hadde vanskelig for å stå oppreist, og dreide uopphørlig blyanten mellom fingrene og lot spørsmålene komme stadig langsommere, med lange pauser mellom.

Hun svarte greit på alt som angikk henne personlig. Jo, hun var gift. Mannen hadde falt i krigen. Før revolusjonen hadde hun arbeidet på et gods, skåret husbondens korn og melket husbondens kuer. Etter revolusjonen hadde hun arbeidet i et kollektivbruk. Til partisanavdelingen hadde hun kommet like etter at det ble organisert. Hun hadde holdt det heimelig at hun var med barn. Da det begynte å bli vanskelig for henne å bevege seg og tiden for fødselen nærmet seg, hadde hun vendt tilbake til byen. Hun ville føde barnet i trygghet og ro.

-Jaså.....Føde barnet i trygghet og ro.....gjentok han.

- Var det du som sprengte broen i forrige uke?

-Ja, det var meg.

- Hvem hjalp deg?

-Ingen, jeg gjorde det alene.

- Nå lyver du. Vi vet alt, du kan like godt si det som det er.

- Ingen. Jeg gjorde det alene.

Hun tidde. De mørke øynene så offiseren rolig inn i ansiktet. Han sukket. Nå begynte den gamle historien. En hårdnakket taushet, lange, endeløse forhør, alle mulige midler og metoder og - som regel - alt for gjeves. Han visste at hvis ikke hun svarte med en gang, gikk det ikke an å få en lyd fra henne. Denne gangen hadde de første svarene ført ham på villspor. Men det ytre inntrykket hadde vist seg å stemme - den påståelige hakelinjen og leppenes selvsikre og beslutsomme konturer. Ja, om seg selv snakket hun, snakket om alt som angikk henne selv. Men om de andre - ikke et ord.

- Nå, hvor kom du fra?

Ikke et ord. Han banket nervøst med blyanten mot bordet uten engang å se på henne. Han ble plutselig grepet av lede, en metbydelig, tung og håpløs lede. Var det ikke bedre å gi pokker i alt og gå hjem til Pusia og la en annen overta forhøret? Men han ville presse ut av henne noen opplysninger om avdelingen som hadde vært virksom over hele området. Og han stolte lite på sine medhjelperes evne til å forhøre. De måtte dessuten støtte seg til den dumme tolken, som igrunnen hadde små kunnskaper i språk. Men selv behersket han språket fullstendig, til og med to språk både ukrainsk og russisk. Han hadde forberedt seg for annet arbeid i disse egnene. Imidlertid kom hans språkkunnskaper til nytte nå under krigen, så de timene han hadde drevet med språkstudier var ikke aldeles bortkastet.

- Nå, hva blir det til? Avdelingens leder heter Kudrjavyj, hva? Men det er bare et dekknavn. Du vet kanskje om hans egentlige navn?

Ikke et ord. Han så at hun var dødstrett. Syttdråpene trengte fram på tinningene, på panden og i fordyppningene ved nesen. De små rynkene ved leppene ble dypere og hendene hang kraftløse ned langs kroppen.

- Vil du snakke eller ikke?

Han kjente plutselig at han var trett selv. Om han kunne gi pokker i alt og gå hjem. Var Pusia endelig stått opp, eller hadde hun benyttet seg av hans fravær til å krype under dynen igjen?

Men Pusia sov ikke. Hun hadde brukt lang tid på å kle seg og se på seg selv i speilet. Hun hadde satt på gramofonen, men den kjente melodien var trettende. Nå hadde hun lyst til å prate med noen. Men med hvem? Pusia gikk ut i kjøkkenet, øste vann fra bøtten og drakk. Fedosia Kravtjuk satt på en lav benk ved komfyren og skrelte poteter. Pusia satte seg på benken under vinduet og så hvordan en smal rense poteteskall buktet seg ned i kurven mellom kvinnens fingrer.

-Det er forferdelig så små potetene er, sa hun.

Fedosia svarte ikke.

- Er de bestandig så små?

Taushet.

-Hvorfor svarer du meg ikke?

Kvinnen løftet hodet og så opp. Rolig, likegyldig, kalt. Og bøyde seg igjen over sitt arbeid.

-For en mine. Er jeg kanskje ikke et menneske? Jeg har ingen å snakke med hele dagen, det er så en kunne dø! Hun begynte å synes synd på seg selv og kjente seg dessuten litt dårlig. Hun tenkte at det hadde vært bedre å gjemme en bit sjokolade. Men hun kunne aldri la være å spise opp det Kurt hadde med seg, alt på en gang.

Poteten falt i vannet med et plask. Det sprutet på lergulvet.

- Jeg har vel ikke gjort deg noe, hva?

De grå øynene kastet et hurtig, oppmerksomt blikk på henne. Men noe svar fikk hun ikke.

-Jeg må sitte her alene.... Kurt ser innom iblant, men går syblikkelig igjen.... Ikke en sjel å prate med eller være sammen med.... og så er det så kaldt at man ikke kan gå ut. Jeg kommer til å bli gal av det.. Gramofonen og bare gramofonen, jeg kan det utenat alt. Ja, hva synes du om gramofonen?

Hun knyttet de små hendene sine i raseri og boret de skarpe neglene inn i håndflatene.

- Hvorfor svarer du meg ikke? Tror du jeg har pest, hva?

Fedosa løftet hodet.

- Du er verre enn den pestesmittet, værre! Og du skal da være enn man dør av pesten.

Pusia bare garte av forbauselse. De runde øynene hennes ble større. Hun hadde ikke trodd at denne Kravtjuk skulle si noe i det hele tatt. Og så hadde hun plutselig snakket, hadde brutt den vanvittige, månedslange tausheten. Og så som hun hadde snakket! Hva skulle en gjøre? Skrike, gå fram og slå til henne, gråte ut eller gå inn til seg selv og sette på den lystigste og mest bråkende av alle platene?

Hva vil du meg igrunnen? Hva skulle jeg gjøre? Sulte ihjel? Vente på hva? De kommer til å bli her for bestandig! Jeg måtte jo innrette meg på en måte..... Serosja er sikkert falt for lenge siden... Og Kurt er ikke noe dårlig menneske, jeg vet at han ikke er noe dårlig menneske, og jeg vill ikke leve her lenger, jeg har fått nok av alt dette. Hva for et liv skulle det bli her? Hverken klar eller annet. Skal en ha seg et par strømper så er det et svare strev, og går de istykker, så er det ingen råd. Er det kanskje lett å skaffe seg nye?

Jo, du er sannelig en fin en.... Det skal jeg si..... Strømper..... Søsteren din er et skikkelig menneske, lærerinne, og oppfører seg anstendig. Men du med dine strømper.... Man vil ikke kalle deg med det navnet du fortjener engang.... Og din Kurt kommer aldri til å ta deg med. Han kommer til å vrake deg sån som... men gjør med slikt påheng. Han kommer til å kytte seg med deg før han selv må pigge av, for det må han før eller senere. Bli her du og sov med tyskeren i min seng. Dere har ikke så lang tid igjen, slett ikke så lang tid. Spart kommer våre og viser deg hvor skapet skal stå!

Pusia krøp sammen som en igle på benken. De rolige ordene traff henne som svæpslag! Med en stemme som skalv av raseri presset hun ut av seg:

- Bare pass deg, jeg skal si til Kurt hvorfor du er så lenge borte når du henter vann! Jeg skal si det til ham når han kommer!

Kvinnen reiste seg brått. Den skrelte poteten rullet ut på gulvet. Kniven falt klirrende på gulvet. Hun gikk sammenbøyd med forstenet ansikt rett mot Pusia, som blek av skrekk dro benene inn under benken og satte hendene for brystet som om hun ville forsvare seg.

-Hvorledes kan du vite hvor jeg går hen? Hvor har du fått greie på det?

Men Pusia kom nå til å tenke på at vekten gikk utenfor vinduet og at hun bare kunne rope. Derfor tok hun det rolig.

- Jeg vet det alt sammen.

- Å, din.....

Fedosa greide såvidt å beherske sin lyst til å gripe henne i strupen og kvele og trampe på den lille, svarte tingen som lignet en redd rotte. Hun ble grepet av utsigelig avsky ved tanken på å ta i denne skjøre, svake kroppen, det sunde, normale menneskes avsky overfor det vanskapede og sykelige. Hun spyttet, gikk tilbake til benken ved komfyren og tok fatt på skrellingen, potetskallet buktet seg igjen mellom

hendene hennes, vannet plasket i gryten og sprutet på gulvet. Men Pusia gikk med høyt løftet hode inn i soveværelset for å sette på gramofonen. Hun lette etter en plate. Først ville hun ha en morsom en, den aller lystigste, men i siste øyeblikk stante hun gråten i halsen, tårer av krenket stolthet og medlidenhet med seg selv, og valgte en annen.

Fedosa skrelte potetene og kjente hvordan hennes hjerte holdt opp å slå. Den andre visste altså om det. Visste om det og kom sikkert til å aldre til tyskeren. Hun hadde skjult det i sitt innerste helt til nå, som en orm skjuler sin gift. Og nå skulle hun hevne seg og si alt.

I soveværelset sang en lav, matt stemme: "Det brenner i kaminen..." Hva kom til å hende? Hun trodde ikke et øyeblikk at offiseren kom til å overse det. Det var fremdeles forbud mot å begrave dem som var falt i den siste kampen. De kunne gjerne ligge der i elveskråningen utenfor byen, i virvelvindens, kuldens og kråkenes vold. De kunne gjerne ligge der, nakne og plyndret, andre til skrekk og atvarsel - et tysk seiers-tegn. I begynnelsen hadde bøndene forsøkt å begrave de falne. Men det var ikke lykkedes: elveskråningen var under stadig oppsyn. Den unge Pastjuk hadde sneket seg ut om natten med en spade; siden den natten lå han der sammen med de andre i sneen med en kule i brystet og hodet. Så hadde de latt det være. Folk forstod at det ikke var noe å gjøre med det. - Men ingen i hele byen hadde sin sønn der. Bare hun. Vanja alene skulle være med i den troppeavdelingen som gikk gjennom byen. Hvor lykkelig kjente hun seg ikke da! Han kom uventet løpende inn i stuen, glad og leende som alltid. Men bare for et øyeblikk, et kort øyeblikk. I grålysningen gikk tyskerne til et overraskende angrep og Vasja kom akkurat med i den gruppen som ble innringet og nedkjempet til siste mann i skråningen.

Hun fant ham samme dagen. Hennes hjerte førte henne rett til det stedet hvor han lå. Han var død alt, de hadde nettopp greid å slite klærne av ham.

Og hver dag siden - i en hel måned - hadde hun gått dit og sett til sønnen, sett hvordan han ble forstenet og forandret, hvordan kulden gjorde hans ansikt svart som jern og fliset istykker den nakne foten. Hun var allerede vant til hver eneste dag, og av og til et par ganger om dagen, å se til sitt døde barn når hun gikk for å hente vann. Men nå? Hvordan skulle det bli nå?

"...Innerlige varme kjærlighet, drøm om meg." - sang gramofonen.

Han kom ikke til å overse det, ikke tilgi det. Hun var ikke redd for sin egen skyld. Hun var redd for sitt barn, for sin døde sønn som var falt der i elveskråningen og som nå lå frossen og forstenet, for sin sønn med det runde hullet i tinningen. Det var som om hun skulle miste ham ennå en gang - de kom til å kaste ham i en eller annen tilfeldig grav, skjende, mishandle og lemleste ham.

"Innerlige, varme kjærlighet, drøm om meg...."

Gramofonen irriterte henne grenseløst. Pusia satt i egne tanker og satte på samme platen for tiende gangen. Gramofonen sang om svunnen kjærlighet, om lykken som var borte og om brev som ikke lenger betydde noe. Gramofonen sang de innerlige ordene som et akkompagnement til de dystre tankene hos kvinnen ved komfyren. Fedosa Kravtjuk presset den sløve kniven mot fingrene uten å kjenne smerten. En bloddråpe piplet fram av såret i hånden. Hun tørket det bort med snippen av forkløst.

"Det brenner i kaminen...."

Hva skulle hun gjøre? Hva skulle hun ta seg til? Hun forestilte

seg at det gjaldt Vasjas liv, at hun måtte redde ham fra noe forferdelig og stygt, styggere enn selve døden. Men hvorledes? Hun visste at det ikke gikk an å få ham av vegen. Han var frosset fast i sneen, vokset sammen med iskorpen. Først på vårparten skulle snesmeltingen befri ham fra is-sengen. Men hvis hun skulle forsøke... Hvordan skulle hun greie å løfte ham, selv om han var blitt mindre og nå ikke var større enn da han var 15-16 år? Hvordan skulle hun greie å løfte ham og hvorhen skulle hun bære ham, hvor kunne han gjemmes uten at mordernes øyne så ham?

"Innerlige varme kjærlighet....."

Han skulle tas i av motbydelige fiendehender. Han skulle sparkes av de forhatte tyske støvlene. Fiendtlige ansikter skulle le og gjøre grimaser over ham, og kaptein Kurt Werner skulle utstøte sin hese, kaklende latter. Fedosia vred sine hender i håpløs fortvilelse og hjelpeløshet. Hun glemte potetene, glemte ilden som ble dekket av et stadig tykkere lag med aske og satt urørlig og stirret rett fram for seg med glassaktige øyne.

Hun hadde trodd at det aldri kunne bli verre, at alle prøvelser hadde overgått hennes hjerte. Men det var ikke således. Det var ingen slutt, ingen grense: uværsskyen som hadde seget inn over byen den dagen i desember kunne ennå utløse utallige sorger og ulykker hvert eneste minutt.

Plutselig trengte den tanken fram hos henne: hvorledes kunne den andre vite noe? Hvem hadde sagt det til henne?

I tankene så hun kjente ansikter. Lærerinnen? Nei, Fedosia slo hurtig vekk den mistanken. Ikke under noen omstendigheter. Men hvem da?

I byen visste de det naturligvis. Men der var jo alle som hun selv. Pusia gikk aldri på besøk til noen, ingen snakket med henne. Hvorledes kunne hun da få rede på det? Hvem hadde sladret om morens sorg til fienden, hvem hadde forpåt Vasjas lik, hans blod, hans død, hans smerte til de tyske bødlene?

Det skrapte i gramofonen og ble stille. Pusia tok på seg sine filtstøvler og knappet pelsen sammen. Den var litt for stor, denne pelsen som Kurt hadde tatt fra en eller annen her på stedet og gitt henne, sin hustru. Men den var varm, en kunne stikke hendene i ermene og den store, larvete kraven, beskyttet kinnene mot kulden. Pusia gikk ut av gangen og holdt nesten på å miste pusten. Luften var klar som is og kald som is. En veldig glassklump som fylte hele verden. Sneen var blå i skyggen, men med en ubarmhjertig glans. Fra høyden hvor byen lå, strakte det seg ut en endeløs elveskråning mot høyre og venstre, blendende hvit og azurblå. Kulden hadde tatt jord og himmel i sin tang, kulden holdt hele byen i sitt grep, byen som i stillhet søkte ly i korset mellom de to vegene. Pusia kikket på husene. Her og der sås soldater i bevegelse, og på den åpne plassen foran kirken sto et svart artilleribatteri oppstilt; der var det også soldater. Hun så ingen innbyggere. Hun fortsatte rett fram, fast besluttet på å besøke Kurt på kommandanturen.

Litt til siden for den åpne plassen stod en galge, to stolper med en tverrstokk. I midten hang et menneske. Pusia gikk likegyldig forbi dette symbol på Kurts makt i byen. Hun var vant til dette skuespillet - den unge gutten hadde alt hengt der en måned siden Kurt kom. Han var blitt forstenet og hadde mistet de menneskelige formene og lignet mere et stykke tre enn en menneskekropp. Sneen knaste som om hun gikk på glass, den knirket og pep ubehagelig. Hun gikk i en helt utdødd gate, stuevinduene

var overstrøket med en hvit hinne av rimfrost og lignet øyne som var dekket med støv. Med store mellomrom steg røyken fra en eller annen skorsten det var stuer hvor tyskerne var innlosjert. I de andre husene kokte de ikke mat, det var ingenting å koke av. Døren til et av husene ble åpnet på gløtt og et lyshåret hode stakk ut men forsvant hurtig ved synet av den spaserende, og døren ble slått igjen med et smell. Pusia dro på skuldrene. Det var sant at de skydde henne som pesten og unngikk å møte henne selv når hun traff dem helt tilfeldig. Barna skyndte seg vekk når de så henne komme. Men de kunne gjerne holde på! De skulle alle komme til å dø av sult og kulde, det var deres skjebne. Men hun gikk her levende og frisk, hadde en fin pels og kunne spise sjokolade så meget hun ville. Og siden skulle hun reise til Tyskland med sin mann, kapteinen. Enhver var sin egen lykkes smed - de hadde truffet sitt valg og hun sitt. De var dumme nok til å tro på noe som aldri ville komme til å skje, og vente på noe som aldri skulle komme. De ville bli sveket bittert. Kurt hadde forklart henne hvorfor tyskerne kom til å vinne og hele pakket her på stedet ville bli tilintetgjort om de ikke ville arbeide for tyskerne. Men de ville ikke forstå noe, enda alt var så enkelt. De ventet på de andre, hun - Pusia savnet dem ikke det minste. Hadde hun det ikke bedre nå? Jo, meget bedre.

Sneen knaket under føttene og øynene ble blennet av glansen. Når skulle den fordømte kulden gi seg? Hun drømte om varme, ville rulle seg som en katt i solskinn og sole seg, sole hvert eneste ben i kroppen og kjenne den glødende solvarmen kysse henne over hele kroppen. Men nå var til og med den blendende solen som en istapp som syntes å spre kulde.

Vakten ved døren slapp henne straks forbi. Hun banket på og gikk inn i arbeidsrommet uten å vente på svar eller bry seg om Kurts nervøse medhjelper.

- Hva er hendt?

- Ikke noe særlig, svarte hun kokett. Jeg bare lengtet sån etter deg. Hun så oppmerksomt på kvinnen som stod foran bordet. En kvinne i moden alder, allerede grånet og med stor mave, svanger. Pusia satte seg på stolkanten.

- Er du ferdig snart?

- Har jeg ikke sagt.... Ser du ikke at jeg er opptatt. Han var tydelig irritert, dro henne bort til vinduet og hvisket sint:

-Hvor mange ganger har jeg ikke sagt at du ikke må komme hit? Hva er meningen med dette? Jeg er opptatt, du ser jo at jeg er opptatt. Jeg kommer så fort jeg er ferdig.

Hun satte trutmunn som et såret barn.

-Jeg har det så forferdelig, så grenseløst kjedelig. Du kunne ihvertfall komme hjem og spise middag! Det er så kjedelig. Du kommer jo aldri.... Det kan ikke være noe morsomt å prate med den gamle konen! Kan ikke noen andre gjøre det istedet?

- Nei, ingen annen. Denne gamle konen er partisan forstår du.

Pusia ble forbauset.

-Partisan! Kurt, hva er det du sier, se på henne, hun skal jo snart ha barn.

- Nå, der ser du, avbrøt han. Nå er det best du går hjem, jeg kommer senere.

Med en lydlig bevegelse strøk hun ham over armene.

-Kurt, kjæreste, jeg kan vel få sitte her en liten stund og høre

på ? Det gjør vel ikke noe ?

- Nå, sitt en stund da, hvis du synes det er morsommere, sa han med en avvergende geberde og skjøv fram en stol til henne.

Hun knappet opp pelsen og satte seg. Et meningsløst smil lekte hele tiden rundt leppene hennes, og de runde, svarte øynene kikket på kvinnen som stod ved bordet. Det var altså en partisan - så morsomt, virkelig morsomt.... At Kurt var redd for partisanene, det visste hun, enda han aldri ville tilstå at han var redd for noe. Men partisanene var han redd for, det kjente hun på seg, og uten at hun visste hvorfor, gav det henne en slags følelse av triumf. Det fantes altså noe som til og med den selvsikre, uovervinnelige Kurt fryktet, enda han alltid kunne svare på alle spørsmål, og enda alt var så klart og enkelt for ham.

Nei, det var ikke sån hun hadde forestilt seg partisanene. Hun hadde trodd at de var virkelige kjemper, lodne og bevæpnet med økser, mystiske mennesker som gjemte seg i skogene og ikke fryktet den uhyggelige kulden som alt hadde holdt hele den hvite verden fjernet så lenge. Men der stod en alminnelig bondekone, omtrent som Fedosia Kravtjuk, og til og med svanger. Pusia skottet bort på den veldige framskytende maven som løftet den slitte, svarte kjolen. Hun kjente seg glad over at hun selv var liten og velbygget og kunne sitte varmt innhyllet i en myk pels, reise seg og gå med lette trinn, sette på gramofonen og danse med Kurt. Det skulle hun sanneliggjøre ikveld.

Kurt stilte sine spørsmål med livløs, matt stemme. Den andre svarte. I begynnelsen hørte Pusia på spørsmålene og svarene, men hun forstod snart at det igrunnen var ganske uinteressant. Og ikke bare uinteressant, men dumt. Kurt spurte hele tiden om nøyaktig det samme og den andre svarte hele tiden med de samme ordene.

Olena var dødstrett. Hun så svarte flekker foran seg, en svart bølge skjøt opp bakom bordet og skygget for øynene. Hun måtte bruke hele sin viljekraft for å komme ut av det voksende mørket som steg rundt omkring henne. Ut av det bølgende mørket trådte langsomt offiseren fram bakom bordet, papiret foran ham og vindusrutene bak ham. Hun kjente at ansiktet hennes ble dekket av svette, kalt, klebrig, ubehagelig. Hendene ble tunge som bly og fættene verket utholdelig, de var sikkert aldeles oppsvulmet. Hvor lenge hadde hun egentlig stått her ? En time, to, eller tre ? Eller kanskje ennå lenger, kanskje hele dagen ? Nei, det kunne hun forresten ikke ha gjort, solen lyste ennå klart bakom vinduet. Det kunne ikke ha vart så lenge som hun trodde. Hoftene verket, det verket i hele kroppen som om noen langsomt drog ut senene. Og så hadde til og med hun der kommet til. Olena kjente henne og visste hvem det var. Nå satt hun der med øyne så runde som knapper. Hun tok av seg pelslue og ordnet håret bak ørene. Kvinnens utmattede blick oppfattet glansen i glassbiten på øredobben og festet seg ved den. Glassbiten blinket og lyste som en liten, uanselig flamme. Så kom mørket igjen, og det var bare denne lille skarpe lysstrålen som trengte gjennom dets duvende bølger. Olena begynte å vakle, men knyttet hendene og strakte seg. Nei, nei, hun ville ikke falle sammen, ikke her foran denne offiserselskerinnen, som hadde solgt sine egne og gått til offiserssengen og nå satt i pelsverk med glitrende øredobber og smilende så på hvordan den svangre kvinnen ble pint av den tyske offiseren.

Det meningsløse smilet var som limt fast på Pusias lepper, men hun tenkte ikke på Olena og hørte hverken spørsmålene eller svarene.

Hun hadde det varmt og godt. Det var deilig å sitte her i Kurts arbeidsrom og være den eneste som kunne komme og gå når hun ville. De andre ble ført hit av soldater med bajonetter og siden ut på en plass, hvorfra aldri noen vendte tilbake. Alle de andre var redd for Kurt, men Kurt tilhørte henne, bare henne, og hun kunne trinne ham rundt fingeren. Kurt ville kalle henne sin lille øpøkatt og ta henne med til Dresden.....

-Du er jo mor, sa Kurt, og Olena, som kjente at det begynte å gå rundt for henne, grep etter ordet som en redningsplanke. Ja visst var hun mor. Den tyske offiseren tenkte nok ikke at han hjalp henne akkurat i dette øyeblikket, da grunnen under henne gynget og alt omkring henne fløt sammen og druknet i mørket.

-Du er mor.....
Hvem var det som sa dette ? Den tyske offiseren ved bordet, eller Kudrjavjy, den muntre karen, sjefen for partisanene i skogen ?

-Du er jo mor.....
Hun tenkte ikke på barnet som hun bar under hjertet og som tok luften fra hennes lunger og hindret henne i å strekke seg. Hun tenkte på dem derute i skogen, på alle dem som kalte henne mor. Hun var eldre enn de andre, meget eldre. Hun pleide å gå ut og speide og det var hun som hadde sprengt broen. Men igrunnen var ikke det hennes egentlige oppgave. Hun vasket, laget mat og passet ungene, som ingen andre hadde tid til å stelle med. Hun passet syke, forbandt sårede og gjorde istand fyllte klær. Det var en mors vanlige gjøremål. De kalte henne også for mor.

- Du er mor.....
Hun oppfattet disse ordene som en maning fra dem derute i skogen, fra dem hvis liv nå var avhengig av et eneste ord fra henne. Det var en maning om å gjøre sin plikt. Det var som en hilsen fra dem derute.

- Hvor gjemmer avdelingen seg ?
Hun husket hver sti, hver busk, hvert eneste tre i skogholtet. Hun så klart foran seg hele vegen som offiseren spurte etter. Hun var nesten redd for at de utvannede øynene som var innrammet av de lyse øyenvipene skulle gjennomskue henne og følge vegen i hennes tanker. Hun tenkte fort på noe annet - huset sitt, elven, naboen. Men hun kunne ikke få stien ut av tankene. Hun så klart foran seg de lave hyttene under granene og Kudrjavjys glade ansikt, dette arrete, muntre ansiktet. Seksten unge gutter, og så hun - deres mor. Ja, derute i skogen hadde hun seksten sønner, seksten tapre og uredde sønner. Sønnene til en husmannskvinne, som hadde ventet lenge på sin lykke og tilsist hadde blitt et fritt menneske og ikke lenger behøvde bøye seg under forvalterens pisk.

-Jeg vet ingenting om avdelingen. De drog avsted, men jeg vet ikke hvorhen.
Kurt knyttet neven. Etter fire timers forhør stod han urokkelig fast på samme døde sted. Han samlet sint sammen papirene.

- Hans !
En soldat kom inn i rommet.
- Før henne bort - i skjulet. Der kan du sitte og fryse, så kommer du kanskje til sans og samling. Si til vakten hvis du kommer på bedre tanker. Han holder meg underrettet. Med en sint bevegelse låste han skrivebordskuffen.

- Nå kan vi gå, Pusia. Vi spiser middag sammen.
Pusia sprang opp av glede. Det var i alle fall godt at hun kom hit. Ellers hadde han sikkert sittet her til sent på kveld.
Den hvite sneen blendet henne atter. Kurts støvler knirket ennå

høyere i sneen enn hennes filttøfler. Den iskalle luften skar i kinnene.

- Hva er det for noe ?

Hun stanset og så i den retningen Kurt pekte. I det fjerne, der den azurblå sletten fløt sammen med den azurblå, kalde himmelen, skjøt regnbuen i været som en glinsende fargesøyle og forsvandt høyt, høyt oppe. Grønne, azurblå, rosaskimrende og fiolette nyanser, et krystallklart syn, ren og lett som blomsterdun.

-Regnbuen, sa Kurt forbauset, regnbuen om vinteren.....
Er det alminnelig her hos dere ?

Pusia tenkte seg om.

- Nei, det tror jeg ikke, jeg har aldri sett den før.

Kurt stod ennå og så på den glinsende fargesøylen som bandt jord og himmel sammen.

-Kan vi ikke gå videre, det er så kalt, jeg fryser på benene.

- Det sies at regnbuen er et godt varsel.....

- Det bryr jeg meg ikke om, svarte Pusia. Hun hadde mistet tålmodigheten og drog ham ivrig i armen.

På disse få minuttene hadde regnbuen foldet seg ut og hang som en triumfbue over jorden, glitrende i rosa, fiolett og grønt, med en strålende gjennomsiktig gullglans. Himmelen var blitt blåst opp som en glasskuppel og dekket jorden som en veldig glassklokke. Soldatene på torvet stirret oppmerksomt på det merkelige skuespillet.

Da de kom hjem, stod Fedesia Kravtjuk utenfor stuen. Hun så også på regnbuen. Rolig, oppmerksomt, lenge.

-Det sies at regnbuen er et godt varsel, sa offiseren da han gikk forbi.

Den gamle bondekvinne drog på skuldrene.

-Ja, ja, det sies at regnbuen er et godt varsel - svarte hun i en underlig tone og gikk til side for å slippe dem inn i gangen. Selv ble hun stående igjen på dørterskelen. I bare kjele og jakke, med nakne hender og uten tanke på den bitende kulden stod hun og stirret ufravendt på den stråkendeåpenbaringen - triumfbuen som foldet seg ut på himmelen og hyllet alt i sine myke, gullmettede farger og sin gjennomtrengende glans.